

Nr 66.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsförvärv av Norsholm—Västervik—Hultsfreds järnvägar m. m. jämte i ämnet väckt motion.

(4:e avd.)

I propositionen nr 60 har Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 25 februari 1949, föreslagit riksdagen dels besluta, att Norsholm—Västervik—Hultsfreds järnvägar må på avtalade villkor förvärfvas av staten, dels bemyndiga Kungl. Maj:t att besluta om nämnda järnvägars införlivande med statens järnvägar, dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna avtal om statsförvärv av Understödsföreningen Norsholm—Västervik—Hultsfreds järnvägars pensions- samt änke- och pupillkassa, upprättat i enlighet med tidigare av riksdagen för liknande förvärv fastställda grunder.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehaft en inom första kammaren av herr *Eskilsson* väckt motion (I: 242), vari hemställts, att riksdagen i samband med beslut om statsförvärv av järnvägen Norsholm—Västervik—Hultsfred måtte uttala att, när ombyggnaden av bandelen Västervik—Åtvidaberg till normalspårig blir aktuell, frågan om utbyggnad av bredspårnätet ända till Norsholm upptages till prövning eller i varje fall åtgärder vidtagas, så att bygdens järnvägskommunikationer icke försämras.

Beträffande de skäl, motionären anfört till stöd för sitt yrkande, får utskottet hänvisa till motionen.

De nu till förvärv föreslagna järnvägarna, genom vilka nordöstra Småland med Västervik som huvudort samt sydöstra Östergötland förbindas med statsbanenätet vid Norsholm, ägas av Norsholm—Västervik—Hultsfreds järnvägsaktiebolag. Järnvägarna ha en spårvidd av 891 mm. Järnvägstrafiken kompletteras med biltrafikrörelse, omfattande linjetrafik för person- och godsbefordran samt beställningstrafik.

I skrivelse den 25 oktober 1948 har *järnvägsstyrelsen* meddelat, att styrelsen till fullgörande av det år 1939 givna uppdraget att vidtaga åtgärder för enhetliggörande av det svenska järnvägsnätet träffat preliminärt avtal med förutnämnda aktiebolag om övertagande av bolagets järnvägar Norsholm—Västervik—Hultsfred och Vimmerby—Spångenäs (tillhoppa betecknade NVHJ) samt bolagets bilrörelse och övriga tillgångar.

Avtalet, som träffats under förutsättning av Kungl. Maj:ts godkän-

nande, har i huvudsak följande innehåll. Bolaget överlåter till svenska staten fr. o. m. den 1 januari 1949 eller den senare dag intill den 1 juli 1949, som Kungl. Maj:t kan komma att bestämma, med full äganderätt *dels* bolagets järnväg, omfattande linjerna Norsholm—Västervik—Hultsfred och Vimmerby—Spångenäs, med vad till densamma hör, *dels* bolagets bilrörelse, med vad till densamma hör, såsom anläggningar, fordon och inventarier, *dels ock* bolagets övriga fastigheter, värdehandlingar och andra tillgångar — med angivna undantag — samt rättigheter. I vederlag för den erhållna egendomen skall järnvägsstyrelsen å tillträdesdagen övertaga bolagets skulder och förpliktelser. Härvid har förutsatts, att bandelarna Åtvidaberg—Västervik och Jenny—Hultsfred skola av staten ombyggas till normal spårvidd. Skulle sådan ombyggnad ej ha kommit till stånd före utgången av år 1968, skall järnvägsstyrelsen vid sistnämnda tidpunkt till bolaget utbetala gottgörelse med 750 000 kronor.

I övrigt får utskottet hänvisa till propositionen s. 13—17, där avtalet i sin helhet intagits.

Föreliggande överenskommelse utgör, erinrar järnvägsstyrelsen, ett särfall därutinnan, att—i anslutning till önskemål innehållna i direktiven för 1943 års järnvägskommittés utredningsarbeten — hänsyn kunnat tagas till föreliggande planer på ombyggnad till normalspår. Då bolaget icke har några fasta lån av nämnvärd storlek och någon ersättning till aktieägarna icke kommer att utgå annat än vid i avtalets § 9 omnämnd eventualitet, och då slutligen i § 1 angivna undantag av tillgångar begränsats till vad som ansetts erforderligt för säkerställande av den med nödvändighet i tiden långt utdragna likvidationen, kan avtalet enligt järnvägsstyrelsen sägas innebära, att staten — för det fall att planerad ombyggnad kommer till stånd — övertager bolagets egendom på gynnsammaste möjliga villkor. Det har därför icke ansetts nödvändigt återgiva resultaten av den s. k. normalkalkyl, som uppgjorts i anslutning till av styrelsen meddelade uppgifter rörande inkomster och utgifter m. m. under den s. k. basperioden 1931—38. Styrelsen framhåller emellertid, å ena sidan, att det vid denna kalkyl icke varit möjligt att komma fram till något affärsvärde eller ens till balans mellan aktiva och passiva, och, å andra sidan, att det på grund av den under 30-talets sista år genomförda motoriseringen av järnvägens persontrafik blivit mycket vanskligt att bygga på basperiodens, av ångdriftens förhållanden bestämda utgiftssiffror. Under sådana omständigheter anser styrelsen det förklarligt, att förhandlingsdelegerade från ömse sidor icke kunnat komma till enighet beträffande det företagsekonomiska perspektivet vid en — som arbetshypotes antagen — fortsatt enskild drift.

Däremot stode det klart att såsom del av statsbanenätet — med dess lägre taxa samt bättre förmåner för personal och pensionärer — förevarande järnvägar komme att vid en framtida statistisk uppdelning på bandelar av inkomster och utgifter framträda som förluststräckor. Denna prognos vore dock intet för NVHJ säreget, i det att flertalet av de redan övertagna smalspåriga järn-

vägarna torde komma att uppvisa en fullt ut lika ogynnsam proportion mellan inkomster och utgifter.

Järnvägsstyrelsen föreslår, att bolagets låneskuld å 12 000 kronor påföres det särskilda utjämningskonto, benämnt »Inköpskonto för enligt 1939 års riksdagsbeslut förvärvade enskilda järnvägar», vilket sedan 1940 finnes upplagt i statens järnvägars räkenskaper.

De ifrågavarande järnvägarnas sammanlagda banlängd uppgår till 202,4 km. Beståndet av rullande materiel vid 1947 års slut framgår av följande tablå.

Ånglok, tender	9	Sjukvagn	1
» tank	6	Rälsbussläpvagnar	5
Lokomotorer	2	Post- och resgodsvagnar, 2 axlar	3
Rälsbussar, 2 axlar	2	» » » 4 »	1
» 4 »	7	Resgodsvagnar	9
Motorvagnar	2	Godsvagnar, slutna	98
Personvagnar, 2 axlar	12	» öppna	559
» 4 »	11	Överföringsvagnar	2

Den billinjetrafik, som bolaget jämte beställningstrafik bedriver i anslutning till järnvägsrörelsen, har en koncessionerad och trafikerad linjelängd av 215 km. Vagnparken utgöres av 7 bussar, 3 lastbilar och 2 gods-släpvagnar.

Avtalsbestämmelserna rörande övertagande av personal m. m. äro, framhåller järnvägsstyrelsen, utformade helt i anslutning till innehållet i de avtal om statsförvärv av enskilda järnvägar, som senast varit föremål för statsmakternas prövning, med de justeringar, som äro betingade av omständigheten, att tillträde skall ske tidigast den 1 januari mot normalt den 1 juli.

Beträffande en vid Norsholm—Västervik—Hultsfreds järnvägar inrättad pensionskassa anför järnvägsstyrelsen slutligen:

Samtidigt som Norsholm—Västervik—Hultsfreds järnvägar i personalhänseende införlivas i statsbanenätet, synes statens järnvägar böra övertaga den försäkringsverksamhet, som utövas av en vid järnvägarna befintlig pensionskassa, med firma Understödsföreningen Norsholm—Västervik—Hultsfreds järnvägars pensions- samt änke- och pupillkassa, detta i analogi med vad som skett i tidigare liknande fall. Kassans kapitalbehållning vid 1947 års slut utgjorde, i något avrundat belopp, 53 800 kronor samt antalet pensionärer, samtliga änkor, 8, medan såväl aktiva medlemmar som tjänstepensionärer saknas. Det torde böra ankomma på järnvägsstyrelsen att verkställa utredning och inkomma med förslag om övertagandet. Redan nu synes emellertid böra av riksdagen utverkas bemyndigande för Kungl. Maj:t att godkänna avtal om statsförvärv av förevarande pensionskassa, upprättat i enlighet med grunder, som riksdagen fastställt i tidigare liknande fall.

Departementschefen har för egen del anfört följande.

»De till överlåtelse föreslagna järnvägarna äro förhållandevis svagt trafikerade men äro dock av stor betydelse för befolkningen i den bygd de genomlöpa. Även om driften av dessa järnvägar, såsom järnvägsstyrelsen anför, kan bliva förlustbringande för statsverket, synas några särskilda skäl för att undantaga dem från det av statsmakterna år 1939 i princip beslutade enhetliggörandet av det svenska järnvägsnätet icke föreligga.

De i avtalet upptagna ekonomiska villkoren synas mig godtagbara. Bolagets låneskuld om 12 000 kronor bör regleras på sätt järnvägsstyrelsen förordad.

I samband med införlivningen torde pensionsinrättningen Norsholm—Västervik—Hultsfreds järnvägars pensions- samt änke- och pupillkassa bära övertagas med tillämpning av de regler som gällt i tidigare liknande fall.

För personalens övertagande erfordras en ökning av antalet befattningshavare i lönegraden Ca 24 och högre lönegrader. Jag har för avsikt att anmäla detta spörsmål i samband med övriga frågor angående förändring av löneställning och antal beträffande vissa befattningar vid kommunikationsverken.

Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att i beslut om de förvärvade järnvägarnas införlivande med statsbanenätet meddela föreskrifter rörande järnvägarnas överförande till visst distrikt.»

Utskottet. Kungl. Maj:ts förslag har icke givit utskottet anledning till erinran. Utskottet har sålunda ansett sig bära tillstyrka jämväl den enligt föreliggande preliminära avtal träffade överenskommelsen, att bandelarna Åtvidaberg—Västervik och Jenny—Hultsfred skola av staten ombyggas till normal spårvidd samt att, därest sådan ombyggnad ej skulle ha kommit till stånd före utgången av år 1968, järnvägsstyrelsen har att vid sistnämnda tidpunkt till vederbörande järnvägsbolag utbetala gottgörelse med 750 000 kronor.

Med hänsyn till vad i motionen I: 242 anförts synes det utskottet naturligt, att i samband med en eventuell ombyggnad jämväl upptages spörsmålet, i vad mån utbyggnaden lämpligen bör omfatta hela bansträckan Västervik—Norsholm. Enligt utskottets mening bör denna prövning vara helt förutsättningslös och därvid beaktas alla på frågan inverkan omständigheter.

Under åberopande av det nu anförda får utskottet hemställa,

att riksdagen må

I. a) besluta, att Norsholm—Västervik—Hultsfreds järnvägar må på avtalade villkor förvärfvas av staten,

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att besluta om nämnda järnvägars införlivande med statens järnvägar,

c) bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna avtal om statsförvärv av Understödsföreningen Norsholm—Västervik—Hultsfreds järnvägars pensions- samt änke- och pupillkassa, upprättat i enlighet med tidigare av riksdagen för liknande förvärv fastställda grunder;

II. i anledning av vad i motionen I: 242 anförts i skrivelse till Kungl. Maj:t giva tillkänna vad utskottet ovan anført.

Stockholm den 1 april 1949.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Närvarande: se under utlåtandet nr 67.